

POSTANOWIENIE

Dnia 22 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania Z. K. , Ł. K. , J. K., A. F. następców prawnych J. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

o przyznanie renty,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 22 czerwca 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 25 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza solidarnie od skarżących na rzecz pozwanego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 25 lutego 2021 r., oddalił apelację Z. K., Ł. K., J. K., A. F. następców prawnych J. K. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 3 grudnia 2020 r., mocą którego oddalono odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w W. z dnia 13 grudnia 2019 r., odmawiającej J. K. przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

W sprawie istotne było ustalenie, czy ubezpieczona spełniła wszystkie przesłanki niezbędne do ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, przy czym okresy ubezpieczenia społecznego w Polsce (do sierpnia 2008 r.) i

okresy ubezpieczenia społecznego za granicą (do lutego 2019 r.) wraz z okresami ubezpieczenia społecznego rolników (2008–2015) wynoszą 19 lat i 29 dni.

Sąd Apelacyjny wskazał, że ubezpieczona nie wykazała warunku określonego w art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504, dalej jako ustawa emerytalna), to jest co najmniej 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych przypadających zgodnie z art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Ubezpieczona w okresie od dnia 27 lipca 2009 r. do dnia 27 lipca 2019 r. nie wykazała również żadnego okresu ubezpieczenia społecznego w ramach powszechnego ubezpieczenia społecznego, a w konsekwencji nie można było uzupełniająco doliczyć do okresów składkowych okresów ubezpieczenia społecznego rolników (art. 10 ust. 2 ustawy emerytalnej).

Skargę kasacyjną wniósł pełnomocnik odwołujących się, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał potrzebę wykładni art. 10 ustawy emerytalnej w związku z art. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1090, dalej jako ustawa systemowa). W sprawie występuje również istotne zagadnienie prawne, a mianowicie czy okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników zaliczane są do okresów składkowych określonych w art. 6 ustawy emerytalnej i mogą być uwzględnione przy przyznawaniu prawa do renty i dokonywaniu wypłaty świadczenia rentowego z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz czy korzystają z zasady równego traktowania składek, o której mowa w art. 2a ustawy systemowej. Ponadto, w ocenie skarżących wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany w warunkach nieważności postępowania - z naruszeniem art. 379 pkt 5 k.p.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie solidarnie od skarżących na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

W zakresie nieważności postępowania, skarżący wskazują na wadliwość polegającą na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w tej kwestii, w sytuacji gdy zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim sprzeczność ustaleń Sądu pierwszej instancji ze zgromadzonym materiałem dowodowym, a których skarżący nie mogli bronić bezpośrednio przed sądem, z powodu braku doręczenia im zawiadomienia o terminie rozprawy, nie znajdując przesłanek do skierowania sprawy na rozprawę, co skutkowało tym, że zarzuty apelacyjne w ten sposób nie zostały rozpoznane. Odnosząc się do tej przesłanki, skarżący nie dostrzegali, że art. 374 k.p.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 4 lipca 2019 r. (ustawa dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r. poz. 1469, obowiązuje od 7 listopada 2019 r.) dopuszcza możliwość rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym na posiedzeniu niejawnym. Jest to możliwe w tych przypadkach, gdy przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Decyzja co do tego, czy sprawa nadaje się do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, należy do sądu odwoławczego. Stąd, decyzji Sądu w tym zakresie nie można oceniać przez pryzmat przesłanki nieważności postępowania. Jednocześnie ustawodawca stronie pozostawił decyzję, czy jej sprawa zostanie rozpoznana przez sąd drugiej instancji na rozprawie (z wyjątkami znanymi już przed nowelizacją). Jej wniosek w tym zakresie, jeśli zostanie złożony, jest dla sądu wiążący i nie podlega merytorycznej ocenie.

W odniesieniu do przesłanek występującego w sprawie istotnego zagadnienia prawnego i konieczności dokonania wykładni przepisów, należy zauważyć, że analogiczny problem prawny - dotyczący wykładni art. 58 ust. 4 w związku z art. 10 ust. 2 ustawy emerytalnej, czyli możliwości zaliczenia do okresów składkowych, od których zależą uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy, okresów ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono składki - był już przedmiotem analiz Sądu Najwyższego, który w wyroku z 5 kwietnia 2016 r., I UK

136/15 (LEX nr 2021926) oraz postanowieniu z dnia 18 czerwca 2019 r., I UK 271/18, LEX nr 2684902) przyjął, że niedopuszczalna jest rozszerzająca wykładnia art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, polegająca na zaliczeniu do okresów składkowych, o których mowa w art. 6 tej ustawy, okresów ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono składki stosownie do treści art. 10 ustawy emerytalnej. Przepis art. 10 ust. 2 ustawy emerytalnej zezwala na uwzględnianie przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy okresów ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono składki na ubezpieczenie społeczne, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 tej ustawy są krótsze od okresu wymaganego do przyznania renty, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu, wyłącznie w zakresie uregulowanym w art. 57 ust. 2 oraz art. 58 ust. 1 pkt 1-5 i ust. 2 ustawy emerytalnej. Natomiast art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej stanowi *lex specialis* w stosunku do przesłanek określonych w art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 tej ustawy.

Oznacza to, że art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej powinien być interpretowany ściśle (według reguł wykładni językowej, a nie systemowej) i stosowany w sposób restryktywny, ponieważ dopuszcza on - wyjątkowo, jedynie dla ubezpieczonych całkowicie niezdolnych do pracy, o długim stażu ubezpieczeniowym - możliwość złagodzenia warunku posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnim dziesięcioleciu przed złożeniem wniosku o rentę lub powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej). Wobec wyraźnego pominięcia przez ustawodawcę w art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej okresów nieskładkowych, które należą do powszechnego systemu ubezpieczeń (art. 7 ustawy), nie jest również możliwe odwoływanie do okresów uzupełniających, o których stanowi art. 10 ustawy emerytalnej, i przyjęcie, że przepis ten ma szerszy zakres zastosowania niż wynika to z jego wykładni językowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 410/17, LEX nr 2615086).

Dodać należy, że konstrukcja art. 58 ust. 4 ustawy emerytalnej, w której odwołano się jedynie do okresów składkowych wymienionych w art. 6 tej ustawy, a nie również do okresów nieskładkowych (art. 7 ustawy emerytalnej) lub okresów uzupełniających (art. 10 ustawy emerytalnej) była zamierzona przez ustawodawcę i

wynikała z przemyślanych oraz społecznie uzasadnionych założeń. Chodziło o umożliwienie uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy przez ubezpieczonego całkowicie niezdolnego do pracy o długim stażu ubezpieczeniowym (mianowicie takiego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6 ustawy emerytalnej, wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny), nawet jeżeli nie jest w stanie wykazać ubezpieczenia przewidzianej w art. 58 ust. 2 ustawy emerytalnej. Jeżeli bowiem ubezpieczony może się wykazać 25 lub 30-letnim okresem opłacania składek na ubezpieczenie rentowe, czyli okresem składkowym (wyłącznie składkowym, a nie składkowym i nieskładkowym albo składkowym, nieskładkowym i uzupełniającym), to okres opłacania przez niego składek na ubezpieczenie rentowe jest na tyle długi, aby Fundusz Ubezpieczeń Społecznych podjął w stosunku do niego wypłatę renty z tytułu niezdolności do pracy. Poczynienie odstępstwa od tej zasady i przyjęcie, że także okres opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników (art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej), czyli okres wpłacania składek do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Rolników, a nie do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, powinien być uwzględniony przy przyznawaniu prawa do renty i dokonywaniu wypłaty świadczenia rentowego z funduszu rentowego, mogłoby doprowadzić do sytuacji, że w zamian za opłacanie niewysokich składek z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników ubezpieczony otrzymałby, nawet przy dużo krótszym stażu ubezpieczenia w powszechnym systemie (FUS) niż 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny, rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych. Takiego niebezpieczeństwa nie niesie z sobą wykładnia zaproponowana w wyroku Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., I UK 136/15 i podtrzymana w wyroku Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2019 r., I UK 401/17, LEX nr 2615086).

Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. jak w sentencji. O kosztach procesu orzeczono w myśl art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c.

